हिंदुस्तानी भूगोळ

नो प्रश्नोत्तर रूपे सार.

—o()o—

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

ચોકસી. નારણલાલ હીરાચંદ.

નડીઆદ.

સત્યસાગર પ્રેસ.

સને ૧૮૮૪—સંવત ૧૯૪૧

કિંમત ૦-૧-૬

હિંદુસ્તાનની ભૂગોળનો પ્રશ્નોત્તર રુપે સાર

પ્ર૦ હિંદુસ્તાન દેશ ક્યાં છે અને તેનો આકાર કેવો છે?
ઉ૦ એ દેશ એશિઆખંડની દક્ષિણ દિશાએ છે. અને એ ત્રિકોણ આકારે દ્વિપકલ્પને મળતો છે.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનનું બીજુ નામ શું અને તે નામ શાથી પડ્યું?
ઉ૦ એ દેશનું બીજુ નામ ભરતખંડ, તે કોઇ ભરત કરીને રાજા થઇ ગયો તે ઉપરથી તે નામ પડયું છે.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનની ચારે દિશાની હદમાં શું શું આવેલું છે?
ઉ૦ એ દેશની ઉત્તરે હિમાલય પર્વત છે. તથા તેની પેલી તરફ તિબેટ દેશ આવેલો છે. પશ્ચિમ દીશાએ અફગાનીસ્તાન દેશ તથા અરબી સમુદ્ર આવેલાં છે દક્ષિણ દીશાએ હિંદી મહાસાગર છે અને પૂર્વે બંગાળાનો ઉપસાગર તથા તેની પેલી તરફ બ્રહ્મદેશ છે.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાન દેશના કેટલા ભાગ છે અને તે દરેકનાં નામ શાં?
ઉ૦ એના (૧૪) ભાગ છે તે દરેકનાં નામ નીચે પરમાણે.
(૧) મુંબઇ ઇલાકો (૨) મદ્રાસ ઇલાકો (૩) મઇસુર અને કુર્ગનાં સંસ્થાનો (૪) વરાડ સહીત હૈદરાબાદ સંસ્થાન (૫) મધ્ય પ્રાંતો (૬) મધ્યહીંદ એજનસીનાં સંસ્થાનો (૭) રજપુત સંસ્થાનો)૮) પંજાબ પ્રાંત (૯) વાવ્ય પ્રાંતો (૧૦) અયોધ્યા પ્રાંત (૧૧) બંગાળા પ્રાંત (૧૨) આસામનો મુલક (૧૩) નેપાળ, ભુતાન, અને બીજાં સ્વતંત્ર પહાડી સંસ્થાનો (૧૪) ભરતખંડ માંહેલા પોરચુ

ગીજ અને ફ્રેંચ લોકોનાં સંસ્થાનો.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાન દેશની ચારે દીશાના ખુણાની હદ પર શું શું આવેલું છે?

ઉ૦ વાવ્યખુણાની હદ પર સુલેમાન પહાડ તથા મોટી સીંધુ નદી છે ઇશાનખુણાની હદ પર બ્રહ્મપુત્રા નદીછે અને અગ્નીખુણાની ને નૈરૂત્યખુણાની હદ પર હીંદી મહાસાગર આવેલો છે.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનના બે ભાગ કયા છે?

ઉ૦ [૧]ઉત્તર હિંદુસ્તાન (૨) દક્ષિણ હિંદુસ્તાન.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનની ઉત્તરનો ટિબેટ દેશ હીંદુસ્તાનથી શાથી જુદો પડે છે?

ઉ૦ હિમાલય પર્વતથી જુદો પડે છે.

પ્ર૦ અફગાનીસ્તાન હિંદુસ્તાનથી શાથી જુદો પડે છે?

ઉ૦ સુલેમાન પર્વત તથા સીંધુ નદીથી જુદો પડે છે.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનના કેટલા પ્રાંત થઇ શકે છે અને તેનું વર્ણન કરો?

ઉ૦ એના છ ભાગ થઇ શકે છે. (૧) હીમાલયની ટસેટીનો પ્રદેશ (૨)સીંધુ નદીનો પ્રદેશ, ૩ રેતીનુ રણ, ૪ મધ્ય હિંદુસ્તાન તથા રજપુત સંસ્થાનનો થોડો ઉંચો પ્રદેશ ૫ ગંગાનો રથાળ પ્રદેશ, ૬ બ્રહ્મપુત્રાનો પ્રદેશ.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનની પુર્વ તરફનો બ્રહ્મદેશ શાથી જુદો પડેછે?

ઉ૦ આસામના પહાડ તથા બંગાળાના ઉપસાગરથી જુદો પડે છે.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનના કેટલા ભાગ કર્યા છે અને તેનાં નામ શાં?

ઉ૦ એના ત્રણ ભાગ છે. ૧ ઉત્તર હિંદુસ્તાન, ૨ મધ્યહિંદુસ્તાન, ૩ દક્ષિણ હિંદુસ્તાન.

પ્ર૦ એ ત્રણે ભાગ કોની કોની વચ્ચે છે?

ઉ૦ ઊત્તર હિંદુસ્તાન હીમાલય પર્વત તથા સીવાલીક પહાડ વચ્ચે છે. મધ્ય હિંદુસ્તાન સીવાલીક પહાડ તથા નર્મદા નદી વચ્ચે છે ને દક્ષિણ હિંદુસ્તાન નર્મદા નદીની દક્ષિણ તરફનો જે બધો ભાગ તે.

પ્ર૦ ઊત્તર હિંદુસ્તાનમાં કયા કયા પ્રાંતો આવેલા છે?

ઉ૦ કાસ્મીર, નેપાળ, ને ભુતાન.

પ્ર૦ કાશ્મીર, નેપાળ ને ભુતાનની રાજધાની બોલો?

ઉ૦ કાશ્મીરની રાજધાની શ્રીનગર, નેપાળની ખટમંડુ અને ભૂતાનની રાજધાની ટાસીસુડન.

પ્ર૦ ઊત્તર હિંદુસ્તાનથી દક્ષિણે જતાં કયું હિંદુસ્તાન આવે?

ઉ૦ મધ્ય હિંદુસ્તાન.

પ્ર૦ મધ્ય હિંદુસ્તાનમાં આવેલા પ્રાંતો બોલો?

ઉ૦ બંગાળા, બહાર, અલહાબાદ, અયોધ્યા, દિલ્લી, આગ્રા, પંજાબ, મુલતાન, રજપુત સંસ્થાન, માળવા, કચ્છ, અનેસિંધ.

પ્ર૦ ઊપલા પ્રાંતોના રાજધાની અથવા મોટાં શેહેરો બોલો?

ઉ૦ બંગાળાની રાજધાની કલકત્તા, બહારની પટણા ને માંગીર, અલહાબાદની પ્રાગ, અયોધ્યાની લખનોર, દિલ્લીની દિલ્લી, મીરત, અને સરહીંદ, આગ્રાની આગ્રા. પંજાબની લાહોર મુલતાનની મુલતાન. રજપુતસ્થાનની અજમેર. જેપુર ને ઊદેપુર ને માળવાની ઉજન ને ઇંદોર. ગુજરાતની અમદાવાદ. કચ્છની ભુજ, ને સીંધની હૈદરાબાદ ને કરાંચી.

પ્ર૦ દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં મુખ્ય પર્વત કયા કયા છે?
ઉ૦ બે છે (૧) પશ્ચિમઘાટ અથવા સોહ્યાદ્રી ને પૂર્વઘાટ સાતપુડો વીંધ્યાચળ.
પ્ર૦ હિંદુસ્તાનની રાજધાનીનું મુખ્ય શેહેર કયું અને તે કઇ નદી ઉપર છે?
ઉ૦ મુખ્ય શેહેર કલકત્તા એ હુગલીનદીને કીનારે બંગાળા ઇલાકામાં છે.
પ્ર૦ મધ્ય હિંદુસ્તાનથી દક્ષિણે જતાં કયું હિંદુસ્તાન આવેછે અને તે શાથી ઓળખાય છે.
ઉ૦ દક્ષિણ હિંદુસ્તાન એને દિક્ષણ કે દક્ષિણ કહેછે. અથવા દક્ષિણદેશ કહેછે. તેથી
પ્ર૦ દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં કયા કયા પ્રતો આવેલા છે?
ઉ૦ ઓઢીઆ, મહારાષ્ટ્ર, નીજામનુ રાજ્ય, મૈસુર, ઉત્તર સરકાર, મલબાર, ત્રાવણકોર, ને કર્ણાટક.
પ્ર૦ એ પ્રાંતની રાજધાની કઇ ને તેનાં મુખ્ય શેહેર કયાંછે?
ઉ૦ મહરાષ્ટ્રની રાજધાની પુના. નીજામની હૈદરાબાદ ઓઢીઆની કટક, ઉત્તરસરકારની મછલીપટ્ટણ મૈસુરની સીરંગપટણ. મલબારની કાનાનુર ત્રાવણકોરની ત્રીવનદ્રમ ને કર્ણાટકની આરકાટ છે.
પ્ર૦ કર્ણાટક ને ઉત્તરસરકારના મુલક કયાંથી ને કયાં સુધી છે?
ઉ૦ કેપકન્યા કુમારીથી તે કૃષ્ણાનદી સુધીનો મુલક તે કર્ણાટકનો. અને કૃષ્ણાનદીથી તે ઓઢીઆ સુધીનો મુલક તે ઉત્તરસરકારનો મુલક.
પ્ર૦ હિંદુસ્તાન દેશના રાજકીય ભાગ કેટલા છે અને તે દરેકને

શું કહેછે?

ઉ૦ રાજકીય ભાગ અસલતો ચાર હતા પણ હાલતો પાંચ થયા છે ને તે દરેકને ઇલાકો કહેછે.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનના પાંચ ઇલાકાનુ નામ શું?

ઉ૦ (૧) બંગાળા ઇલાકો (૨) આગ્રા ઇલાકો (૩) પંજાબ ઇલાકો (૪) મુંબાઇ ઇલાકો (૫) મદ્રાસ ઇલાકો.

પ્ર૦ બંગાળા ઇલાકો કઇ તરફ આવેલો છે અને તેમાં કયા કયા પ્રાંતો આવેલા છે?

ઉ૦ બંગાળા ઇલાકો ગંગા તથા બ્રહ્મપુત્રા નદી તરફનો એ બંગાળા, બહાર, ઓઢીઆ, આશામ, આરાકાન, પેગુ, માર્ટાબાન વીગેરે પ્રાંતો આવેલા છે.

પ્ર૦ બંગાળા ઇલાકાની ચારે દિશાએ શું શું આવેલું છે?

ઉ૦ ઉત્તરે નેપાળ ને ભુતાન છે પશ્ચીમે મધ્ય તથા વાવ્યખુણાના પ્રાંતો, ને આગ્રા ઇલાકાનો ભાગ દક્ષિણે બંગાળાનો ઉપસાગર, ને ઓઢીઆ તથા ઉતર સરકારનો મુલક ને પુર્વે આરાકાન તથા બ્રહ્મદેશ છે.

પ્ર૦ બંગાળા ઇલાકામાં મુખ્ય શેહેર કયાં કયાં આવેલાં છે?

ઉ૦ કલકત્તા, મુર્સીદાબાદ, ઢાકા, બર્ધવાન, બેહેરામપુર, ચીતાગાંગ શીરામપુર, ચંદ્રનગર, દાર્જીલીંગ બાહાર, પટણા, માંગીર, ચીનાપુર, ભાગલપુર, રાજમહાલ, ગયાજી, બકસર કટક, બાલાસુર, જગનનાથ, આશામ, આરાકાન, રંગુન, માર્ટાબાન.

પ્ર૦ બંગાળા ઇલાકામાં કઇ કઇ નદીઓ આવેલી છે?

ઉ૦ ગંગા, ઘોઘરા, સોન, હુંગલી, ગંદકી, કુસી, દામોદરા, ભાગેરથી, બ્રહ્મપુત્રા, સુરમા, મહાવૈતરણી, બ્રામણી.

પ્ર૦ બંગાળા ઇલાકાનો વીસ્તાર તથા ક્ષેત્રફળ કેટલું ને વસ્તી

કેટલી?

ઉ૦ ક્ષેત્રફળ આશરે ૨૮૦૨૦૦ ચોરસ માઇલ છે ને વસ્તી આશરે પાંચ કરોડ છે.

પ્ર૦ બંગાળા ઇલાકાથી વાવ્યદીશા તરફ કયો ઇલાકો આવેલો છે?

ઉ૦ આગ્રા ઇલાકો આવેલો છે.

પ્ર૦ ઓઢીઆ પ્રાંતમાં જાત્રાનું મુખ્ય ધામ કયું છે?

ઉ૦ જગન્નાથપુરી.

પ્ર૦ બહાર પ્રાંતમાં ગયાજી શા માટે પ્રખ્યાત છે?

ઉ૦ શ્રાધ સારૂછે (પોતાના પીતાનું)

પ્ર૦ આગરા ઇલાકાની ચારે દીશાએ શું શું આવેલું છે?

ઉ૦ ઊત્તરે નેપાળ તથા હીમાલયનો કંઇ ભાગ, પશ્ચિમે રજપુત સંસ્થાન તથા પંજાબ ઇલાકો, દક્ષિણે બુંદેલખંડ તથા રેવા વાગેરે પ્રાંતો અને પુર્વે બંગાળા ઇલાકો છે.

પ્ર૦ આગરા ઇલાકામાં કયા કયા પ્રાંતો આવેલા છે?

ઉ૦ આગરા, પ્રયાગ, અયોધ્યા.

પ્ર૦ આગ્રા ઇલાકામાં મુખ્ય શેહેર કયાં કયાં આવેલાં છે?

ઉ૦ કાસી, આગ્રા, પ્રયાગ, મીરજાપુર, ચુનારગઢ, કલીંજર, કાનપુર, લખનોઉ, જુવાનપુર, કનોજ, ગ્વાલીઅર, કાલ્પી, ફૈજાબાદ, હરદ્વાર, સાહાજાનપુર.

પ્ર૦ એ ઇલાકાના કાસી, પ્રયાગ, હરદ્વાર, એ શેહેર શાને માટે પ્રખ્યાત છે?

ઉ૦ હીંદુઓનાં મોટાં તીર્થનાં ઠેકાણાં છે માટે.

પ્ર૦ આગ્રા ઇલાકામાં કઇ કઇ નદીઓ આવેલી છે?

ઉ૦ ગંગા. જમના, ગોમતી, ઘોઘરા, ચંબલ વીગેરે.

પ્ર૦ આગ્રા ઇલાકાનું ક્ષેત્રફળ કેટલું ને વસ્તી કેટલી છે?

ઉ૦ એ ઇલાકાનું ક્ષેત્રફળ આસરે ૧ લાખ ૪૦ હજાર ચોર-સ માઇલ છે ને વસ્તીં આશરે ૩ા કરોડની છે.

પ્ર૦ આગ્રા ઇલાકાથી વાવ્ય દીશા તરફ જતાં કયો ઇલાકો આવેછે?

ઉ૦ પંજાબ ઇલાકો આવે છે.

પ્ર૦ પંજાબ ઇલાકો કયાં છે અને તેનું નામ પંજાબ શાથી પડયું?

ઉ૦ પંજાબ ઇલાકો પાંચ નદીઓ (સતલજ, બીઆ, રાવી, ચીનાબ, જેલમ,) ઉપર આવેલો છે. અને તે પાંચ નદીઓ ઉપર છે તેથીજ એનુંજ નામ (પંજાબ) પડયું છે. કેમકે પંચ તે પાંચ અને આબ એટલે પણી એટલે પાંચ નદીની વચ્ચે આવેલો મુલક તે (પંજાબ.)

પ્ર૦ પંજાબ ઇલાકાની ચારે દીશાની હદ બોલો?

ઉ૦ ઉત્તરે હીમાલય પર્વત તથા કાશ્મીરનો કંઇ ભાગ, પશ્ચિમે સુલેમાન પાહાડ તથા સીંધુ નદી, દક્ષિણે મુંબાઇ ઇલાકો ને પુર્વે સતલજ નદીના કાંઠાના સંસ્થાનો તથા આગ્રા ઇલાકાનો ભાગ.

પ્ર૦ પંજાબ ઇલાકામાં મુખ્ય કયા કયા પ્રાંતો આવેલા છે?

ઉ૦ પંજાબ, મુલતાન, સતલજ નદીનાં કાંઠાનાં સંસ્થાનો અને દીલ્લી.

પ્ર૦ પંજાબ ઇલાકામાં મુખ્ય શેહેર કયાં કયાં આવેલાં છે?

ઉ૦ લાહોર, અમૃતસાર, પેશાવર, દીલ્લી, મુલતાન, અટક, રાવળપીંડી, ભાવલપુર, પાણીપત, લુધીઆણા, રાયબરેલી.

સરહીંદ, મીરત, શહારપોર, ગુજરાત, અંબાલા, પંત્યા-
ળા, ફીરોજપુર, જલંધર, કાશ્મીર, જેલમ.

પ્ર૦ પંજાબ ઇલાકામાં મુખ્ય નદીઓ કઇકઇ આવેલી છે?

ઉ૦ એમાં મુખ્ય નદીઓ સીંધુ, સતલજ, બીયા, રાવી, ચી-
નાબ, જેલમ વીગેરે.

પ્ર૦ સીંધુ નદીનું બીજું નામ શું?

ઉ૦ એનું બીજુ નામ અટક નદી કેમકે એ નદીના મુળ આ-
ગળ અટક શેહેર છે વળી એ નદીથી પસ્ચિમ તરફ જ-
તાં હિંદુઓને ધર્મનો અટકાવ છે. તથા અહીંઆંથી હીં-
દુસ્તાનની પસ્ચિમ તરફની હદ પુરી થાય છે તેથી પણ
એનું નામ અટક પડયું છે.

પ્ર૦ પંજાબ ઇલાકાની પાસે ગંગા તથા જમના નદી વચ્ચે
કયો પ્રાંત આવેલો છે?

ઉ૦ દુઆબ પ્રાંત.

પ્ર૦ દુઆબ પ્રાંત કયાં છે અને તેનું નામ દુઆબ શાથી પડયું?

ઉ૦ એ પ્રાંત આગ્રા ઇલાકામાં છે અને એ પ્રાંત ગંગા તથા
જમના નદી વચ્ચે આવેલો છે તેથી એનું નામ દુઆબ
પડયું છે કેમકે દુ તે બે ને આબ તે પાણી એટલે બે
નદી વચ્ચે આવેલો મુલક તે.

પ્ર૦ દુઆબ પ્રાંતના કેટલા ભાગ થયેલા છે અને તે કયા કયા?

ઉ૦ એના પાંચ ભાગ થયેલા છે. જાલંધરદુઆબ, બારીદુઆબ,
રચના દુઆબ, જેચદુઆબ, ને સીંધ સાગરદુઆબ.

પ્ર૦ એ પાંચે દુઆબ કઇ કઇ નદી વચ્ચે છે?

ઉ૦ જાલંધર દુઆબ, સતલજ, અને બીઆ, નદીની વચે

આવેલો છે. બારીદુઆબ, બારા ને રાવી નદીની વચ્ચે છે રચના દુઆબ રાવી ને ચીનાબની વચ્ચે છે. જેચ દુઆબ ચીનાબ ને જેલમ નદીની વચ્ચે છે. સીંધસાગર દુઆબ જેલમ તથા સીંધુ નદીની વચ્ચે છે.

પ્ર० ધારાનદીનું નામ ધારા શાથી પડેલું છે અને તેના ઉપર મુખ્ય કયાં શેહેર આવેલાં છે?

ઉ० સતલજ ને બીઆ નદીનો સંગમ થઈને આગળ જે પ્રવાહ આવેલો છે તેનું નામ ધારાનદી પડયું છે ધારા ઉપર જલાલપુર, ભાવલપુર, મુબારકપુર, અને ફીરોજપુર શેહેરો છે.

પ્ર० પંજાબ ઇલાકાનું ક્ષેત્રફળ તથા વસ્તી કેટલી છે?

ઉ० ક્ષેત્રફળ આશરે ૧०००००સ્કેરસ માઈલ અને વસ્તી આસરે ૧૫ કરોડની છે.

પ્ર० પંજાબ ઇલાકાથી દક્ષિણમાં જઈએ તો કયો મુલક આવે?

ઉ० મુંબાઇ ઇલાકો.

પ્ર० મુંબાઇ ઇલાકાની ચારે દીશાની હદ લખો?

ઉ० ઉત્તરે શીરોઈ, મારવાડ, તથા ગાયકવાડ ને હોલકરનો મુલક; પશ્ચિમે ખંભાતનો અખાત, આરબી સમુદ્ર અને ગાયકવાડનો મુલક; દક્ષિણે ફીરંગી લોકનો ગોવાપ્રાંત ને મદ્રાસ ઇલાકાનો ભાગ, અને પુર્વે માળવા, વરાડ ને મદ્રાસ ઇલાકાનો કંઇ ભાગ.

પ્ર० મુંબાઇ ઇલાકાના કેટલા ભાગ થએલા છે તે કહો?

ઉ० પાંચ ભાગ થએલા છે સીંધપ્રાંત, કચ્છપ્રાંત, ગુજરાતપ્રાંત, ઉત્તરમહારાષ્ટ્ર, ને દક્ષિણમહારાષ્ટ્ર.

પ્ર० એ ઇલાકામાં ઉત્તરમહારાષ્ટ્રના કેટલા ભાગ અને તે શા કારણથી થયેલા છે અને તે દરેકને શું કહેછે અને તેમાં કયા લોક વસે છે?

ઉ० સીંહાદ્રી પર્વતમાં વચમાં આવવાથી ઊત્તરમહારાષ્ટ્રના બે ભાગ થએલા છે તેમાં પશ્ચિમ તરફનાને કોકણ કહે છે. અને તેમા કુંકણી લોક વસેછે તે અને પુર્વ તરફના ભાગને દક્ષિણ કહેછે. તેમાં દક્ષણી ને મરાઠા લોક વસેછે.

પ્ર० મુંબાઇ ઇલાકામાં કયા જીલ્લા આવેલા છે?

ઉ० શીકારપુર, હૈદરાબાદ, કરાંચી, અમદાવાદ, પંચમહાલ, ખેડા, ભરૂચ, સુરત, થાણા, ખાનદેશ, અહમદનગર, નાશીક, પુના, સતારા, સોલાપુર, ધારવાડ, બેલગાંમ, કલાદગી, કાનેડા, રત્નાગીરી, ને કોલાબા.

પ્ર० એ જીલ્લાના તથા બીજા એ સીવાય મોટાં શહેરો મુંબાઇ ઇલાકામાં હોય તેનાં નામ દ્યો?

ઉ० શીકારપુર, હૈદરાબાદ, કરાંચી, ગોધરા, અમદાવાદ, ખેડા ભરૂચ, સુરત, થાણા, ધુળીઆ, અહમદનગર, નાશીક, પુના, સતારા, સોલાપુર, બેલગામ, ધારવાડ, કલાદગી, હોનાવર, રત્નાગીરી, ને કોલાબા, એ ઉપલા જીલ્લાનાં મુખ્ય શહેરો, એ સીવાય ખૈરપુર, ભુજ, માંડવી નવાનગર જુનાગઢ, રાજકોટ, ભાવનગર, ખંભાત, વડોદર, મ.લેગામ, કોલાપુર, સાવંતવાડી, ગોવા, વીગેરે.

પ્ર० મુંબાઇ ઇલાકામાં પંચમહાલ જીલ્લો કયાં છે અને તેનું નામ પંચમહાલ શાથી પડયું?

ઉ० એ જીલ્લો ગુજરાતની પુર્વે ખેડા જીલ્લાને લગતો છે, એ-

માં ગોધરા, હાલોલ, કાલોલ, દાહોદ, ને ઝાલોદ, એવા પાંચમહાલ આવેલા છે, તેથી એનું નામ પંચમહાલ પડ્યુંછે.

પ્ર૦ મુંબાઇ ઇલાકાનું મુખ્ય શેહેર કયું અને તે કયાં છે તથા તેમાં કેટલા અને કેવાં માણસની વસ્તી છે?

ઉ૦ એ ઇલાકાનું મુખ્ય શેહેર મુંબાઇ (મુંબાઇ બેટમાં) તે દક્ષિણમાં કોકણપટીના કીનારા આગળ બેટમાં આવ્યું છે અને તેમાં આશરે ૮૨૫૭૦૦ માણસની વસ્તી છે. અને તેમાં પારશી, હીંદુ, ભાટીઆ, ને ખોજા ઘણા પૈસાદાર છે.

પ્ર૦ મુંબઇ શેહેર કેવું છે અને એની બીજી જાણવાજોગ હકીકત લખો?

ઉ૦ મુંબાઇ શેહેર એ ઘણું શોભીતું ને જોવા લાયક અને વેપારનું મોટું બંદર છે એમાં વીલાયત વીગેરે બહાર દેશાવરથી ઘણાં જાત જાતનાં યંત્રો; તેમજ કાપડ, અફીણ, ખાનું, રેશમ, કરીઆણું, વીગેરે પુસ્કળ માલ આવે છે. અહીંઆંના ઘરોની બાંધણી ઉંચી ને સરસ છે જમીન પથ્થરનાં છે. તેથી પાંણી આગળ તો કંઇ સારાં નહોતાં પણ હાલ કેટલીક મુદત થયાં દુરથી તળાવમાં નળો મુકી પાણી લાવેલા છે તેથી હાલ તે નીરોગી થઇ ગયાં છે. મુંબાઇ ઇલાકાનુ મુખ્ય શેહેર મુંબાઇ તેથી સઉથી મોટી દરજાની ઇનસાફની કચેરી અહીંઆંછે, એ ઇલાકાના ઉપરી અધીકારી ગવરનર સાહેબ પણ અહીંઆં રહેછે ને હિંદુસ્તાનમાં સૌથીમોટું શેહેર એ છે.

પ્ર૦ મુંબઇ બેટ ઇંગ્રેજને કયારે અને કોની પાસેથી મળ્યો?

ઉ૦ સને ૧૭૬૧ માં ઇંગ્લાંડ દેશનો બીજો ચાર્લસ રાજા પોરતુગીજ લોકોની કેથેરાઇન કંન્યાને તે પરણ્યો, ને તેની પેહેરામણીમાં પોર્તુગીજ પાસેથી મળ્યો.

પ્ર૦ મુંબાઇ ઇલાકાનાં વેપારનાં બંદરો કયાં આવેલાં છે?

ઉ૦ વીજયદુર્ગ, મુંબાઇ, વસઇ, સુરત, ભરૂચ, ખભાત, ઘોઘેરા, ભાવનગર, પોરબંદર, માંડવી, ને કરાંચી, વીગેરે.

પ્ર૦ મુંબાઇ ઇલાકામાં મુખ્ય કયા પર્વતો આવેલા છે?

ઉ૦ સીહાદ્રી ને સાતપુડો એ બે મોટા પર્વત છે.

પ્ર૦ મુંબઇ ઇલાકામાં મોટી નદીઓ કઇ આવેલી છે?

ઉ૦ સીંધુ, સાબરમતી, વીશ્વામીત્રી, મહી, ઢાઢર, નર્મદા, તાપી, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, ભીમા, વીગેરે.

પ્ર૦ મુંબાઇ ઇલાકામાં સીના ને ભીમા નદી કયા ભાગમાં છે ને તેના ઉપર કયાં શેહેર છે?

ઉ૦ મહરાષ્ટમાં સીના નદી ઊપર અહમદનગર અને ભીમા ઉપર પંઢરપૂર જાત્રાનુ ઠેકાણું છે.

પ્ર૦ એ ઇલાકામાં ગાયકવાડનું મુખ્ય શેહેર કયું છે અને તે કયાં ને કઇ નદી ઉપર છે?

ઉ૦ ગાયકવાડનુ મુખ્ય શેહેર વડોદરૂ ને ગુજરાતમાં વીશ્વામીત્રી નદી ઊપર છે.

પ્ર૦ મુંબાઇ ઇલાકામાં એજનસી કઇ કઇ છે?

ઉ૦ એમાં કાઠીઆવાડ, પાલણપુર, મહીકાંઠા, રેવાકાંઠા, સુરત, એજન્સી બીલુસ્થાનની એજન્સી, અને પેંઢ, જવાર, જંજીરા, સંસ્થાનની એજન્સી સાત છે.

પ્ર૦ એજન્સી એટલે શું અને તે કહો?

ઉ૦ નાનાં સંસ્થાન જેઓ અંગ્રેજી રાજ્યને તાબે રહી ઘણું કરી તેને અથવા ગાયકવાડને ખંડણી આપેછે તેવા સંસ્થાનનો મુલક. એવા કેટલાક સંસ્થાન સામટાં મળીને જે પ્રાંત થાયછે તેને એજન્સી કહેછે.

પ્ર૦ મુંબાઈ ઇલાકાનું ક્ષેત્રફળ ને વસતી કેટલી તે કહો?

ઉ૦ ક્ષેત્રફળ આશરે ૩૮૧૦૦૦ ચોરસ માઈલ ને વસતી આશરે ૧ કરોડ ૬૪ લાખની છે.

પ્ર૦ મુંબાઈ ઇલાકાની દક્ષિણે અગ્નીખુણા તરફ કયો ઇલાકો આવેછે?

ઉ૦ મદ્રાસ ઇલાકો.

પ્ર૦ મદ્રાસ ઇલાકાની ચારે તરફ શું શું આવ્યું છે?

ઉ૦ ઉત્તર તથા વાવ્યદીશા તરફ મુંબઈ ઇલાકાનો ભાગ છે, ને બાકી બધી દીશા તરફ દરીઓ છે.

પ્ર૦ મદ્રાસ ઇલાકાનો ભાગ કેણી તરફ છે અને તેમાં કેવા કેવા પ્રાંતો આવેલા છે?

ઉ૦ કૃષ્ણા અને તુંગભદ્રાની દક્ષિણ તરફનો ભાગ તે મદ્રાસ ઇલાકો એમાં તૈલંગણ, ઉત્તરસરકાર, મૈસુર, કર્ણાટક, બાલાઘાટ, કાનડા, મલબાર, વીગેરે પ્રાંતો છે.

પ્ર૦ મદ્રાસ ઇલાકાનાં મુખ્ય શેહેર બોલો?

ઉ૦ મદ્રાસ, મછલીપટણ, ચીતોર, ત્રીચીનોપલ્લી, ટાલચરી, ગંજામ, વીસાગાપટણ, રાજમેંદ્રી, ગંતુર, વીજયનગર, પાંનદચેરી, આર્કાટ, તંજાવર, મધુરા ત્રાંકવીબાર. વીસાગપટણ. તીનવલ્લી, બેલારી, કડયાં, માંગલોર, બાંગલોર, કલ્યાણપુર, કોનકટ, શ્રીરંગપટણ, તીવંનદ્રમ, વીગેરે.

પ્ર૦ મદ્રાસ ઇલાકામાં દેશી રાજ્યો ક્યાં છે?

ઉ૦ મૈસુર, કોચીન, અને ત્રાવણકોરનું.

પ્ર૦ મદ્રાસ ઇલાકામાં કઇ કઇ નદીઓ છે?

ઉ૦ એમાં ગોદાવરી, કૃષ્ણા, કાવેરી તુંગભદ્રા, મોટી નદીઓ છે.

પ્ર૦ મદ્રાસ ઇલાકાનું ક્ષેત્રફળ તથા વસ્તી કેટલી છે?

ઉ૦ ક્ષેત્રફળ આશરે ૧૩૦૦૮૦ ચોરસ માઇલ અને વસ્તી બે કરોડ ને ૩૭ લાખની છે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં મુખ્ય જાણવા જોગ નદીઓ કઇ છે અને તેના ઉપર મુખ્ય શેહેર ક્યાં ક્યાં છે.

ઉ૦ (૧)સીંધુ ઉપર કરાંચી, ઠઠા. હૈદરાબાદ, લારખાના, સકર બકર, મીથનકોટ, દેરાગાઝીખાન, દેરાઇસ્માઇલખાન, કલાબાગ. અટક, (૨) બ્રહ્મપુત્રા ઉપર જમાલપુર, ગોવાળકોંડા, પાદરંગ,વીશ્વનાથ. ગોરપુર, વીગેરે. (૩ ગંગા ઉપર કાશી, મીરજાપુર. ફરૂકાબાદ. કાનપોર, હરદ્વાર, પટણા. મોંગીર. ભાગલપુર, રાજમહાલ, મુરસીદાબાદ, [૪] ગોગરા, ઉપર અકબરપુર, ને સાલીમપુર (૫) સોણ ઉપર સહસરામ, દેવરી, (૬) ચંબલ ઉપર ધોળપુરને કોટા. (૭) જમના ઉપર દીલ્હી, આગ્રા, અલ્હાબાદ ને ગોકુળ મથુરાં (૮) હુંગલી ઉપર કલકત્તાને શોરામપુર, (૯) ગોમતી ઉપર લખનોરને ફૈઝાબાદ, (૧૦) સતલજ ઉપર લુધીઆણા, ફીરુર અલીપાલ, (૧૧) બીઆસ ઉપર જાલંધર (૧૨) રાવી ઉપર લાહોર, (૧૩) ચીનાબ ઉપર મુલતાનને રામનગર, (૧૪) જેલમ ઉપર જેલમ. કાશ્મીર શ્રીનગર (૧૫) સાબરમતી ઉપર અમદાવાદ ને સાદરા (૧૬) મહી ઉપર

ખંભાત ને ડુગ્ગારાડા (૧૭) નર્મદા ઊપર ભરૂચ નાંદોદ, કંનાળી. મહેસર, જબલપુર, (૧૮) તાપી ઉપર સુરત, રાંદેર, બ્રાનપુર, (૧૯) મહા નદી ઉપર કટક ને સંબલપુ (૨૦) ગોદાવરી ઊપર નાશીક, ઐારંગાબાદ પૈઠણ, ને રાજમેહેંદરી [૨૧] કૃષ્ણા ઉપર ગંતુરને હઈદરાબાદ, (૨૨) તુંગભદ્રા ઉપર કર્ણુલ, હંશાગટ (૨૩) કાવેરીપર ત્રીચીનાપલીને સીરંગપટણ.

પ્ર૦ પ્રયાગ, ધાકા, કલકત્તા, મછલીપટણ સરહીંદ રાવળપીંડી, અમ્રતશર, સુરત, મથુરાં એ શેહેરો કઈ કઈ નદીઓ ઉપર આવેલાં છે.

ઉ૦ ગંગા તથા જમના નદી ઊપર પ્રયાગ, ધાકા, કૃષ્ણાને ગોદાવરી નદીના મુખ આગળ મછલીપટણ, જેલમને સીંધુ નદી વચે રાવળપીંડી તાપી નદીઊપર સુરત, જુમના નદી ઉપર મથુરાં, હુંગલી નદી ઉપર કલકત્તા, જમનાંને સતલજ નદી વચ્ચે સરહીંદ અને બીઆસ અને રાવીનદીની વચ્ચે અમૃતસર છે.

પ્ર૦ તુંગભદ્રા નદીનું નામ તુંગભદ્રા શા ઊપરથી પડ્યું છે?

ઉ૦ તુંગા અને ભદ્રા એ બે નદીઓ એકઠી થાયાથી એનું નામ તુંગભદ્રા નામ પડ્યું છે.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનમાં જાણુવા જોગ પર્વતો ક્યા કયા છે?

ઊ૦ (૧) હીમાલય પર્વત છેક હિંદુસ્તાનની ઊત્તરે (૨) વીંધ્યાચળ પર્વત નર્મદા નદીની ઊત્તરે (૩) ગીરનાર શેત્રુંજો, એ કાઠીઆવાડમાં (૪) સાતપુડો, ખાનદેશની ઉત્તરે તથા નર્મદા ને તાપીની વચ્ચે શીવાલીક પહાડ, ભૂર્ખહિં-

દુસ્તાનમાં આવેલા પ્રાંતોની ઉત્તરે (૬) સીંહાદ્રી પર્વત દક્ષિણ મહારાષ્ટ દેશમાં છે (૭) આબુ એ ગુજરાતની ઉતરે.

પ્ર૦ હીમાલય પર્વત કેવો અને તેનું નામ શાથી પડયું?

ઉ૦ એ પર્વત આખી પૃથવીમાં સૌથી મોટામાં મોટો છે, અને તેના ઉપર હીમ પડેછે તેથી તેનું નામ હીમાલય પર્વત પડયું છે

પ્ર૦ હીમાલય પર્વત કેટલો ઊંચો ને કેટલો લાંબો છે?

ઉ૦ આશરે ૫।। માઇલ ઊંચો ૧૫૦૦ માઇલ લાંબો છે.

પ્ર૦ હીમાલય પર્વતમાંથી કઇ કઇ નદીઓ નીકળે છે અને કોને મળે છે?

ઉ૦ સીંધુ, સતલજ, જમનાં, સાંપુ, ગંગા, બ્રહ્મપુત્રા, ને ઇરાવતી, સીંધુ આરબી સમુદ્રને મળે છે. સતલજ નદી સીંધુ નદીને મળે છે જમનાં નદી ગંગા નદીને મળેછે. સાંપુનદી બ્રહ્મપુત્રા નદીને મળે છે ને ગંગા, બ્રહ્મપુત્રા, ઇરાવતી, બંગાળા ઉપસાગરને મળે છે.

પ્ર૦ ઇરાવતી નદી કયા દેશમાં વહેછે અને તેના ઉપર કયા કયાં શેહેરો છે?

ઉ૦ બ્રહ્મદેશમાં વહેછે અને તેના ઉપર અમરપુર ને રંગુન શેહેરો છે.

પ્ર૦ સીંધુ, બ્રહ્મપુત્રા, તથા ગંગાને મળનારીનદીઓનાં નામ લખો?

ઉ૦ સતલજ, બીઆસ, રાવી, ચાનાબ, જેલમ એ સીંધુ નદીની શાખા. ગોગ્રા, શોણ, ચંબલ, જમના. ગોમતી હુંગલી એ બધી ગંગા નદીની શાખા, સાંપુ, ડીબૉ, ડીસંગ નીલકમર એ બ્રહ્મપુત્રા નદીની શાખા.

પ્ર० સીંધુ, ગંગા, ને બ્રહ્મપુત્રા નદીઓ કયાંથી નીકળે છે,

ઉ० એ નદીનાં ઘણી ખરીનાં મળ હીમાલય પર્વતનાં શીખરે તથા કાશ્મીર પ્રાંતમાં છે, તેમ કેટલીકનાં મધ્યતરફના પ્રાંતો તથા કેટલીકનાં ટીબેટમાં છે.

પ્ર० હીમાલય પર્વતનું ઉંચામાં ઉંચું શીખર કયાં છે. અને તે કયું,

ઉ० એનાં શીખરો કૈલાસ, ધવલગીરી, જમનોત્રી, અમલેરી કંચીજંગ અને નંદ પર્વત છે, કૈલાસ પંજાબની ઉત્તરે ધવલગીરી નેપાળની ઉત્તરે જમનોત્રી જમનાં નદીના મુળપાસે, અમલેરી ભુતાનની ઉત્તરે કંચીજંગ સીકીમની વાવ્ય દીશા તરફ અને નંદ પર્વત કાશ્મીરમાં છે,

પ્ર० વીંધ્યાચળ પર્વતના પેટામાં કયા કયા પર્વત આવેલા છે,

ઉ० એના પેટામાં આબુનો પાહાડ ને ગીરનાર પાડ છે. આબુ મારવાડમાં શીરોહીની પાસે અને ગીરનાર કાઠીઆવાડમાં જુનાગઢની પાસે.

પ્ર० સાતપુડા પર્વતમાંથી કઇ કઇ નદીઓ નીકળે છે. અને તે કોને મળે છે.

ઉ० નર્મદાને તાપી ખંભાતના અખાતને મળે છે,

પ્ર० સાબરમતી, મહી નદી કયાંથી નીકળી કોને મળે છે,

ઉ० સાબરમતી નદી મહીકાંઠાના ઉત્તરના પાહાડમાંથી નીકળી ને મહી નદી માળવાના પહાડમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે.

પ્ર० સીહાદ્રી પરવતમાંથી કઇ કઇ નદીઓ નીકળે છે અને તે બધી કોને મળે છે.

ઉ૦ ગોદાવરી, કૃષ્ણાને, તુંગભદ્રા, ગોદાવરી ને કૃષ્ણા નદી બં-ગાળાના ઉપસાગરને મળે છે ને તુંગભદ્રા નદી કૃષ્ણા નદીને મળે છે.

પ્ર૦ સીહાદ્રીના પેટામાં કયા કયા ડુંગરો અને ઊંચી ટેકરીઓ આવેલી છે.

ઉ૦ એમાં નીલગીરી, મહાબળેશ્વર. પુરંધર, ટોગાર વગેરે સા-રી હવા લાયક ટેકરીઓ છે.

પ્ર૦ બંગાળાના ઊપસાગરને કઇ કઇ નદીઓ મળેછે તે કહો?

ઉ૦ ગંગા, બ્રહ્મપુત્રા, ઇરાવતી, મહા નદી, ગોદાવરી, કૃષ્ણા અને કાવેરી,

પ્ર૦ હીંદુ લોકો કઇ કઇ ચાર નદીઓને પવીત્ર ગણે છે?

ઉ૦ તાપી, રેવા, ગગા, ને જમના નદાને, તાપી સ્મરણે. રેવા નદી દર્શણે. જમનાં પાને. ગંગા સ્નાને. એટલે તાપી નદીનું સ્મરણ કરવાથી, રેવા નદીનું દરશણ કરવાથી ને જમના નદીનું આછમન કરવાથી ને ગગા નદીમાં નાહાવાથી પાપ નીવારણ થાય છે, પણ તેમાં સૌથી મોટી તાપીને ગણે છે, કેમકે એ નદીનું તો ગમે તો સ્મરણ કરેથી પાપ મુકતી થાય છે,

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં ચાર જાત્રાનાં ઠેકાણાં કયાં છે.

ઉ૦ ઉત્તરે બદ્રીનાથનું સ્થાનક, પુર્વે જગન્નાથનું સ્થાનક, દ-ક્ષિણે રામેશ્વરનું સ્થાનક, પશ્ચિમે દ્વારકાંનુ સ્થાનક છે,

પ્ર૦ એ સ્થાનકો હીંદુસ્તાનમાં કયે કયે ઠેકાણે અને કયા ઇ-લાકામાં છે;

—નાથ આગ્રા ઇલાકાની ઉત્તરે, જગન્નાથપુરી બંગાળા

ઈલાકાની દક્ષિણ તરફ દરિઆ કીનારે, રામેશ્વર મદ્રાસ ઈલાકાની દક્ષિણ તરફ દરીઆના નાના બેટમાં છે, અને દ્વારકાં નાથજીનું ગુજરાતમાં કાઠીઆવાડ ભાગમાં છેક પશ્ચિમ હદનો અણી ઊપર છે,

પ્ર૦ ઉપરનાં ચાર તીર્થો સીવાય હીંદુસ્તાનમાં જાત્રાનાં બીજાં ઠેકાણાં કયાં કયાં છે.

ઉ૦ બદ્રીનાથને ઈશાન ખુણે કેદારનાથ છે, તેમજ બંગાળા ઈલાકામાં પટણાની દક્ષણે ગયાજી ત્યાં શ્રાદ્દ સરાવ્યાથી પોતાના પીતાની મુકતી થાય છે, આગ્રા ઈલાકામાં કાશી, પ્રયાગ, ગોકુળમથુરાં (વૃંદાવન), હરદ્વાર, એ હીંદુઓનાં મોટાં ક્ષેત્ર છે એ શીવાય મેવાડમાં ઊદેપુરની ઉત્તરે શ્રીનાથજી, તેમજ ગુજરાતમાં અંબાજી, બહુચરાજી, શામળાજી, ડાકોર, ચાનોદકરનાળી, પાલીતાણા, ગીરનાર, બેટ અને દક્ષીણમાં નાશીકત્ર્યંબક, પંઢરપુર, એ જાત્રાનાં ઠેકાણાં છે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં ગુજરાતના પશ્ચિમ તરફના ભાગને શું કહેછે અને તેમાં મુખ્ય શેહેર કયું છે?

ઉ૦ તે ભાગને કાઠીઆવાડ કહેછે તેમાં મુખ્ય શેહેર રાજકોટ આજી નદી ઊપર છે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં કયા બેટ છે?

ઉ૦ એમાં ફકત મોટામાં મોટો સીંહલદ્વીપ, તે દક્ષીણે છે તથા નૈરૂતખુણા તરફ મલબાર કીનારે લક્ષદ્વીપ ને માલદ્વીપ એવા નાના બેટો છે.

પ્ર૦ સીંહલદ્વીપનું બીજું નામ શું અને તેની અસલ રાજધાની શી હતી?

ઉ૦ એનું બીજુ નામ સીલોન અથવા લંકા તે આગળ રાવણની રાજધાની હતી.

પ્ર૦ લંકાબેટ ઈંગરેજ સરકારને હાથ ક્યારે આવ્યો?

ઉ૦ એ બેટ પ્રથમ ડચ લોકો પાસે હતો સન ૧૭૯૬માં ઈંગરેજોએ તેમની પાસેથી લીધો.

પ્ર૦ લંકાં વીશે લોકોની કહેણી શું ચાલે છે?

ઉ૦ લોકો વખતે વાતોમાં વાત ચલાવે છે કે લંકામાં બહુએ સોનુ છે તે આપણને શું કામનું પણ ભાઈ ત્યાં સોનુ તો નથી પણ ખાવાની તજ બહુ થાય છે તથા એરીપો બંદર આગળ કેટલેક ઠેકાણે મોતી પાકે છે.

પ્ર૦ લંકામાં કઈ કઈ નદીઓ છે?

ઉ૦ એમાં માહાવીલી ગંગા, કાવાની ગંગા અને કાલુ ગંગા.

પ્ર૦ લંકામાં મુખ્ય શેહેર તથા બદર ક્યાં ક્યાં આવ્યાં છે?

ઉ૦ એમાં મુખ્ય શેહેર કાન્ડી છે તથા ત્રીનકોમાલી, પોઈંટ ડીગાલ, કોલંબો, એરીપો એ મોટાં બંદરો છે.

પ્ર૦ બંગાળાના ઉપસાગરમાં કયા કયા બેટ જાણવા જોગ છે તે કહો.

ઉ૦ એમાં નીકોબાર, આન્દામાન, સીંગાપોર પીનાંગ વગેરે નાના બેટો છે.

પ્ર૦ પાકની સામુદ્રધુનીની વચ્ચે તથા મનારના અખાતની વચ્ચે કયો બેટ છે?

ઉ૦ રામેસ્વર તથા મનારનો બેટ છે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં કયા કયા અખાત છે.

અખાત ને ખંભાતનું અખાત પશ્ચિમ તરફ છે

આનારનું અખાત દક્ષિણે ને બંગાળાનો ઉપસાગર પુર્વે તરફ છે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં કઈ કઈ ભૂસીરો છે?

ઉ૦ દક્ષિણે કન્યા કુમારી.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનમાં સામુદ્ર ધુની કઈ છે.

ઉ૦ પાકની સામુદ્રધુની છે.

પ્ર૦ પાકની સામુદ્રધુની કોને જોડે છે?

ઉ૦ મનારનો અખાત તથા બંગાળાના ઉપસાગરને.

પ્ર૦ કેપ કન્યાકુમારી, સીંહાદ્રી, જગન્નાથ ઓઢીઆ, કાસી, પ્રયાગ, અયોધ્યા, સિંધુ અથવા આટક, નર્મદા, ગોગરા, જમનાઆને વાસ્તે બીજાં નામ શું છે?

ઉ૦ કેપકનાકુમારી ને કેપકો,મોરીન, સિંહાદ્રી ને રપશ્ચિમ ઘાટી ઓઢીઆ ને ઓરીસા જગન્નાથને મુકી ચીકાસ્મ, કાસ, ને બનારસ, પ્રયાગ ને અલ્હાબાદ, અયોધ્યા ને આઉદ સીંધુ અથવા અટક ને ઇન્ડસ નદી નર્મદા ને રેવા નદી, ગોગ્રાને સરયુ જમના ને યમુના અને ગંગાને તેને મુળથી, થોડે છેટે ભગીરથી નદી કહે છે.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનમાં કયા કયા દ્વીપકલ્પ છે તે બોલો.

ઉ૦ એમાં એટે દ્વીપ જાણવાજોગ નથી પણ હિંદુસ્તાન એજ દ્વીપકલ્પ છે તે બંગાળાના સમુદ્ર તથા આરબી સમુદ્રની વચે આવેલો છે ને બીજો દ્વીપકલ્પ ગણીએ તો હિંદુસ્તાનમાં ગુજરાતના પેટાનો કાઠીઆવાડ ભાગ છે ને તેની આસપાસ કચ્છનો તથા ખંભાતનો અખાત તથા આરબી સમુદ્રનું પાણી છે.

પ્ર॰ હિંદુસ્તાનમાં રાજગાદીના સોથી મોટાં શેહેર કયાં છે.

ઉ॰ કલકત્તા, મુંબઈ, મદ્રાસ.

પ્ર॰ કલકત્તા નામ શાથી પડ્યું તે તમે જાણો છો?

ઉ॰ હાજી, મુસલમાને કડબનો ભારો કાપીને મુકેલો તેને બીજાએ પુછ્યું કે આ ભારા તુમને કીનસે દોન કાટા, ત્યારે તેણે જવાબ દીધો કે એતો (કલકાટા) તે ઉપરથી કલકત્તા નામ પડ્યું.

પ્ર॰ હીંદુસ્તાનમાં ફીરંગી લોકનાં થાણાં કયે કયે ઠેકાણે છે.

ઉ॰ ગોવા, દીવ, દમણ.

પ્ર॰ ઉત્તર તથા દક્ષિણ હિંદુસ્તાન શાથી જુદા પડ્યા છે?

ઉ॰ વિંધ્યાચળ પર્વત તથા નર્મદા નદીથી.

પ્ર॰ હીંદુસ્તાનમાં વેપારનાં મુખ્ય બંદર કયાં?

ઉ॰ કલકત્તા, મદ્રાસ, પાંન્ડેચેરી, કોલંબો, ત્રીન્કોમાલી, પોઈંટડીગાલ; કેચીન કેલીકટ, ગોવ રત્નાગીરી, મુંબઈ, સુરત, ભાવનગર, દીવ, માંગલોર, પોરબંદરને કરાંચી.

પ્ર॰ હીંદુસ્તાનમાં બહાર દેશાવરનો માલ કયા કયા મુલકથી આવે છે?

ઉ॰ એમાં વેપારનો માલ ચીન, સીઆમ, સીંગાપોર અને વિલાયતથી ઘણો આવે છે, ને તેની પેદાશતો લોકોને બહુ થાય છે.

પ્ર॰ હીંદુસ્તાનમાં રેલવે કંપનીઓ કઈ કઈ આવી છે?

ઉ॰ ઇસ્ટઇંડીઆ રેલવે, ઇસ્ટર્નબેંગોલ, ઇસ્ટ જબલપોર, પંજાબ રેલવે, દીલ્હી રેલવે, લાહોર અને રાવળપીંડી, અયોધ્યાને રોહીલખંડ, મદ્રાસ લાઇન, ગ્રેટ સધર્નઇંડીઆ,

ગ્રેટઇંડીઅન પેંનીનસુલા, મુંબઇ વડોદરા રેલવે અને સાઉથીં ઇસ્ટ રેલવે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં મુખ્ય દેશી રાજ્યો ક્યાં આવેલાં છે?

પ્ર૦ ઘણાં ખરાં દેશી રાજ્યો સરહીંદ, માળવા, રજપુતસ્થાન, બુંદેલખંડ અને ગુજરાતમાં છે પણ બધા કરતા નીઝામનું રાજ દક્ષિણમાં સૌથી મોટું છે

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં મુખ્ય દેશી રાજ્ય હોય તે લખો?

ઉ૦ મણીપુર. કુશળહાર, સીકીમ, ગોવાલીઅર, ધોળપુર. ભરતપોર. અલવાર, જેપુર, વાંકાનેર ભાવલપુર, જેસલમીર. બીરપુર. જોધપુર, કચ્છ, કાઠીઆવાડ, વડોદરૂ. શિરોહી ઊદેપુર, બન્દી, કોટા, ઇન્દોર, ભોપાળ, સતારા. કોલાપુર, સાવંતવાડી, હેદ્રાબાદ; મૈસુર, કોચીન. ત્રાવણકોર વગેરે.

પ્ર૦ ઉપલાં દેશીરાજ્યો હીંદુસ્તાનમાં કઇ કઇ જગાએ છે?

ઊ૦ મણીપુર. બ્રહ્મદેશ બંગાળાની પૂર્વે,

કુશાબહાર; ભુતાનની નઇરૂત્યે

સીકીમ, નેપાળ તથા ભુતાનની વચ્ચે.

ગોવાળીઅર, સીંધીઆનું આગ્રાની દક્ષિણે.

ધોળપુર, આગ્રાની નઇરૂત્યે.

ભરતપુર જાટ લોકનું, આગ્રાની પશ્ચિમે.

અલવાર—જેપુરની દક્ષિણે.

જેપુર—જોધપુરની પૂર્વે ને આગ્રાની પશ્ચિમે.

બીકાનેર— જેસલમીરની પૂર્વે.

ભાવલપુર—જેસલમેરની ઉત્તરે.

જેસલમીર—મારવાડની ઉત્તરે.

ખેરપુર—અમીર નવાબનું જેસલમીરની પશ્ચિમે.

જોધપુર—મારવાડનું, અજમેરની પશ્ચિમે.

કચ્છ—રાવ્ગગવનું. સીંધની દક્ષિણે.

કાઠીઆવાડ—ખંડીઆ રાજાઓનું ગુજરાતની પશ્ચિમ તરફનો ભાગ.

વડોદરૂ ગાયકવાડનું ગુજરાતમાં વીશ્વામીત્રી ઉપર.

શીરોહી—ગુજરાતની ઉત્તરે ને જોધપુરની દક્ષિણે.

ઉદેપુર—મેવાડના રાણાનું મેવાડમાં બરાસ ઉપર.

બુન્દી—જેપુરની દક્ષિણે ને મેવાડની પૂર્વે.

કોટા—મેવાડની પૂર્વે ને બુન્દીની દક્ષિણે.

ઇન્દોર—હોલકરનું, માળવામાં ઉજણની દક્ષિણે.

ભોપાળ—બેગમનું. માળવામાં ઉજણની પૂર્વે.

સતારા—પુનાની દક્ષિણે.

કોલાપુર—સતારાની દક્ષિણે.

સાવંતવાડી—રત્નાગરીની દક્ષિણે, કોલાપુરની નૈરૂત્યે હૈ-

દ્રાબાદ—નીઝામનું મદ્રાસ ઇલાકામાં કૃષ્ણાનદીની ઉત્તરે.

મૈસુર—દક્ષિણમાં મલબારની પુર્વે.

કોચીન—મલબારની દક્ષિણે દરીઆ કીનારે.

ત્રાવણકોર—મદ્રાસ ઇલાકાની દક્ષિણે.

પ્ર૦ ઉપલા રાજ્યોના મુલકો હીંદુસ્તાનમાં કેવી રીતનાં છે?

ઉ૦ એ ઇંગ્રેજ સરકારના આશરા તળેના મુલકો છે.

પ્ર૦ આશરા તળેલા મુલકો કેવા, તે સમજાવો?

ઉ૦ આશરા તળેલા મુલકો એટલે જે અંગરેજ સરકારને ખંડણી આપતા હોય તે અથવા જેની દેખરેખ ઇંગરે-

જ સરકાર રાખતો હોય અને જે ઇંગરેજ સરકારને પુરતુ માન આપતા હોય તે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યો ક્યાં છે?

ઉ૦ કાશ્મીર; નેપાળ; ભુતાન.

પ્ર૦ સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યો કેવાં તે સમજાવો?

ઉ૦ સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યો એટલે પોતાના રાજ્યનો વહીવટ પોતેજ ચલાવે તે અને જે કોઇના કોઇપણ પ્રકારના તાબામાં નહીં તે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં હવાની સારી જગ્યાઓ કઇ કઇ છે?

ઉ૦ હીમાલયના ડુંગરા નીચે સતલજ નદીની પાસે સીમલા એ યુરોપિયનોને રેહેવાની સારી જગ્યા છે. ને અહિંયા હિંદુસ્તાનના ગવરનર જનરલ સાહેબ રહે છે, બીજી એજ પર્વતની નીચવાણે પંજાબમા જેલમ નદી આગળ મરી અને સીકીમની દક્ષીણે દારજીલીંગ એ પણ સારી હવા વાળી જગાઓ છે. એ શિવાય સીંહાદ્રી પરવતની પાસે મહાબળેશ્વરની ટેકરી નીલગીરી પર્વત અને ડુંગરાની ટેકરી એ પણ સારી સુખકારી હવાની જગ્યા છે.

પ્ર૦ કાશ્મીર, શીરોહી, પાટણ, માંગરોલ, માળવા, બરાનપૂર થાણા પૈઠણ, નાગપોર, મુરશીદાબાદ, ઢાકા, ઓરીસા. ગોવળકાંડા, મછલીપટણ, મલબાર, એ પ્રાંતો તથા શેહેરો કયાં છે?

ઉ૦ કાશ્મીર હીંદુસ્તાનની ઊત્તરે સાનને વાસ્તે નામીચું લજેમ નદીપર

શીરોહી. ગુજરાતની ઉત્તરે આબુની પશી તરવાર,

પાટણ, ગુજરાતમાં ડીસાની દક્ષિણે પટોળા ને સુકી.
માંગરોળ, કાઠીઆવાડની દક્ષિણે, સોપારી.
માળવા ગુજરાતની પુર્વે અફીણ.
બ્રાહનપુર, ખાનદેશની પુર્વે તાપીઉપર સેલારસ,
થાણા, ગુજરાતની છેક દક્ષિણે અબોટીઆં (મુગટા)
પૈઠણ. મહારાષ્ટમાં ગોદાવરીપર પાઘડીઓ.
નાગપોર, વરાડ પ્રાંતમાં ઉમરાવતીની પુર્વે ધોતીઆં.
મુર્શીદાબાદ, ભાગીરથી ઉપર વેપારનાં કારખાનાં.
ઢાકા, બંગાળા ઈલાકામાં ભાગીરથી તથા બ્રહ્મપુત્રા નદીની વચ્ચે, વેપારનાં કારખાનાં.
ઓરીસા, બંગાળા ઈલાકામાં નૈરૃત્યે હીરા,
મછલીબંદર મદ્રાસ ઈલાકામાં દરીઆ કાંઠે, ગોદાવરી તથા કૃષ્ણાના મુખ આગળ મલમલ.
મલબાર, મૈસુરની પશ્ચિમે,દરીઆ કાંઠેલાકડાં તથા મરી,

૩૦ શીખ લોકોની, મોગલ લોકોની, સીંધીઆની, મારવાડની મેવાડની, વિક્રમ રાજાની, હોલકરની ખાનદેશની, વરાડના રાજાની, મહારાષ્ટ્ર તથા પેશવાની, તેલંગણની, નીજામના રાજની, ફીરંગી લોકોની, ઉત્તરે કેનોકાની, તથા ફ્રેંચ લોકોની, રાજધાની કઇ અને કયાં છે,

૩૦ શીખ લોકોની રાજધાની અમ્રતસર, પંજાબ ઈલાકામાં બીઆસને રાવી નદીની વચ્ચે.
મોગલલોકની દીલ્હી, પંજાબ ઈલાકામાં જમના નદીઉપર.
સીંધીઆની કનોજને ગોવાલીઅર, કનોજ, આગ્રાની પુર્વે ને ગોવાલીઓર આગ્રાની દક્ષિણે.

મારવાડની જોધપુર—અજમેરની પશ્ચિમે.
મેવાડની ઉદેપુર—શીરોહીની પુર્વે.
વીક્રમરાજાની ઉજન—માળવામાં ક્ષીપ્રા નદી ઉપર.
હોલકરની ઇન્દોર—માળવામાં ઉજનની દક્ષિણે.
ખાનદેશની ધુળીયા—મહારાષ્ટ્રમાં પાંજરા નદી ઉપર
બીરારની રાજધાની નાગપોર—વરાડમાં ઊમરાવતીની પુર્વે.
મહારાષ્ટ્ર અથવા પેસ્વાની પુના—માહારાષ્ટ્રમાં મુળામુઠા
નદી ઉપર.
તેલંગણની વરંગુળ નીજામના રાજ્યમાં હૈદ્રાબાદનીઇશાને
નીજામની રાજધાની હઈદરાબાદ—મદ્રાસ ઇલાકામાં કૃ-
ષ્ણા નદી ઉપર.
ફીરંગી લોકોની ગોવા—મહારાષ્ટ્રમાં સાંવતવાડીની દક્ષિણે.
ઊતર કનેડાની, હોનાવર—માહરાષ્ટ્રમાં ગોવાની દક્ષીણે.
ફ્રેંચ લોકોની પાન્દેચેરી—મદ્રાસની દક્ષીણે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનનું રાજ ઇસ્ટ ઇંડીઆ કંપની પાસે હતું તે આપણી રાણીસાહેબે કયારે હાથમાં લીધું?

ઉ૦ તારીખ. ૧૯ નવેમ્બર સને ૧૮૫૮. ને રોજ..

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનની લંબાઇ પોહોળાઇ કેટલી છે તે કહો?

ઉ૦ ઉતરે કાસ્મીર પ્રાંતથી દક્ષીણે કેપકન્યા કુમારી સુધી એ દેશની લંબાઇ આશરે ૧૯૪૦ માઇલ ને પશ્ચિમે સીંધથી તે પુર્વે આશામના મુલક સુધી પોહોળાઇ આશરે ૧૮૦૦ માઇલ છે.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનનું ક્ષેત્રફળ કેટલું અને વસ્તી કેટલી છે તે કહો?

ઉ૦ ક્ષેત્રફળ આશરે ૧૪૦૬૫૦૦૦ ચોરસ માઇલ છે ને ૧૦-

સ્તી લંકાબેટ સાથે આશરે ૧૭ કરોડ ૮૦ લાખની છે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનની મુખ્ય પેદાસ શી થાય છે?

ઉ૦ ખાંડ, કપાસ, ગળી, રેશમ, હાથીદાંત, અફીણ, સુરેખાર, ચોખા, મીઠું સાલ બનાવવાનું ઉન, હીંગ, અને સાગનું લાકડું, વગેરે તેમાં કાશ્મીરની સાલ, અને ગોવળકોંડા, અને ઓરીસા પ્રાંતના હીરા ઘણા વખણાયછે.

પ્ર૦ હીંદુસ્તાનમાં મુખ્ય શેહેરો ક્યાં ક્યાં આવેલાં છે? અને તે કઇ જગ્યાએ આવેલાં છે?

ઉ૦ અટક—પંજાબમાં સીંધુ ઉપર પેશાવરની પુર્વે.

શ્રીનગર—ગંગાના મુળ પાસે સરાનપુરની ઇશાને.

અયોધ્યા—આગ્રા ઇલાકામાં ગોગ્રા ઉપર.

ઇડર—ગુજરાતમાં પાટણની પુરવે.

ઠઠ્ઠા—સીંધ પ્રાંતમાં સીંધુ નદી ઉપર.

રાંદેર— ગુજરાતના સુરત જીલ્લામાં તાપી નદી ઉપર.

સાવંતવાડી—દક્ષિણ મહારાષ્ટ્રના ગોવાની ઉત્તરે.

ગોવા—દક્ષિણ મહારાષ્ટ્રમાં સાવંતવાડીની દક્ષિણે.

બોરસદ—ગુજરાતમાં ખેડાજીલ્લાની દક્ષિણે.

મહુધા—ગુજરાતમાં ખેડા જીલ્લામાં નડીઆદની ઉત્તરે.

થાણા—ગુજરાતમાં સુરત જીલ્લાની દક્ષિણે.

સ્થાનેસ્વર—આગ્રા ઇલાકામાં જમનાની પાસે.

હોનાવર—દક્ષિણ માહારાષ્ટ્રમાં કેનેડાનું મુખ્ય શેહેર.

ખેડા—ગુજરાતમાં વાત્રક, શેઢીના સંગમ ઉપર.

કપડવણજ—ગુજરાતમાં ખેડા જીલ્લાની ઉત્તરે.

શ્રીરામપુર—બંગાળા ઇલાકામાં હુંગલી નદીને કાંઠે.

જંબુસર—ગુજરાતમાં ભરૂચ જીલ્લાની ઊતરે.

શ્રીરંગપટણ—મદ્રાસ ઇલાકામાં કાવેરી ઊપર.

રાધણપુર—ગુજરાતમાં બનાસ ઊપર.

ઉમરેઠ—ગુજરાતમાં ખેડા જીલ્લાની પુર્વ તરફ.

વીજયનગર—મદ્રાસમાં વીસાગાપટ્ટણની ઉત્તરે.

ઇન્દોર—માળવામાં ઊજણની દક્ષિણે.

કેલીકટ—મદ્રાસ ઇલાકામાં કાનાનુરની દક્ષિણે.

રાવળપીંડી—પંજાબ ઇલાકામા અટકને અગ્ની ખુણે.

દીનાપુર—પટણાની પાસે ભાગીરથીને કાંઠે.

કનોજ—આગ્રા ઇલાકામાં આગ્રાની પુર્વે

વીરમગામ—ગુજરાતમાં અમદાવાદની પશ્ચિમે.

રાજમેંદ્રી—મદ્રાસ ઇલાકામાં ગોદાવરી ઉપર.

પાલણપુર—ગુજરાતની ઉત્તરે ડીસાની પાસે.

ગંતુર કર્ણુળ—મદ્રાસ ઇલાકામાં કૃષ્ણા નદી ઊપર.

નાલુર—મદ્રાસની ઉત્તરે પેનાર ઉપર.

માંગલુર—ગોવાની દક્ષિણે દરીઆ કીનારે.

ટાલીચેરી—કાનાનુરની દક્ષિણે દરીઆ કાંઠે.

પોરબંદર—ગુજરાતમાં કાઠીઆવાડની દક્ષીણે.

પંઢરપુર—માહારાષ્ટ્રમાં ભીમા નદી ઉપર.

બરાંનપુર—ખાનદેશની પુર્વે તાપી ઉપર.

કોચીન—મદ્રાસ ઇલાકામાં કેલીકટની દક્ષિણે.

ભાવલપુર—પંજાબની દક્ષીણે ઘારા નદી ઉપર.

ધોળકા—ગુજારાતમાં અમદાવાદની દક્ષીણે.

ભુજ—કચ્છ પ્રાંતમાં માંડવીની દક્ષીણે.

નડીઆદ—ખેડા જીલ્લામાં સૈથી મોટામાં મોટું ગામ.
પાણીપત—પંજાબ ઇલાકામાં દીલ્હીની ઉત્તરે.
હૈદરાબાદ—સીંધમાં ખૈરપુરની દક્ષીણે.
નાશીક—માહારાષ્ટ્રમાં ગોદાવરી ઉપર.
ત્રાંકવીબાર—મદ્રાસ ઇલાકામાં તંજાવરની પુર્વે.
બાહાર—પટણાની પુર્વે અગ્ની તરફ.
અજમેર—જોધપુરની પુર્વે.
કડી—ગુજરાતમાં અમદાવાદની વાયવ્ય તરફ.
મછલીપટણ—ગોદાવરી તથા કૃષ્ણાના મુખ પાસે.
શીકારપુર—સીંધુ નદી પાસે ખૈરપુરની દક્ષીણે.
મીરત—દીલ્લીની ઇશાને.
પાન્ડેચેરી—મદ્રાસની દક્ષિણે દરીઆ કાંઠે.
ત્રીકોમાલી—લંકામાં, પુર્વ તરફ દરીઆ કાંઠે.
ત્રીચીનાપલ્લી—મદ્રાસ ઇલાકામાં કાવેરી નદી ઉપર.
અકબરાવાદ—બંગાળામાં ભાગીરથીને કાંઠે.
જગનનાથ—બંગાળા ઇલાકામા દક્ષિણે દરીઆ કાંઠે.
બેલ્લારી—મદ્રાસ ઇલાકામાં કરનુળની નૈરૃત્યે.
ભરૂચ—ગુજરાતમાં નર્મદા નદી ઉપર.
ચંદ્રનગર—બંગાળા ઇલાકામાં શીરામપોરની ઉત્તરે.
જેસલમીર—બાવલપુરની દક્ષિણે.
કટક—બંગાળા ઇલાકામાં મહા નદી ઉપર.
જુનાગડ—કાઠીઆવાડમાં ગીરનારની પાસે.
ગયાજી—બંગાળા ઇલાકામાં પટણાની દક્ષિણે.
લુધીઆણા—સતલજ નદીની પાસે શીમળાની પશ્ચિમે.

ખંભાત—ગુજરાતમાં મહી નદી ઉપર.
ખટમંડુ—સકીમની પશ્ચિમે ગોરકપુરની ઇશાને.
બીકાનેર—ભાવલપૂરની પુર્વે.
મથુરાં—આગ્રા ઇલાકામાં જમના નદી ઉપર.
કોલંબો—લંકામાં નૈરૂત્યે દરીઆ કીનારે.
વેલુર—મદ્રાસ ઇલાકામાં આર્કોટની પશ્ચિમે.
બરદવાન—બંગાળામાં કલકત્તાની વાવ્યે.
આર્કોટ—વેલુરની પુર્વે પાલાર ઉપર.
પેશાવર—પંજાબ ઇલાકામાં અટકની પશ્ચિમે.
કરાંચી—સીંધ પ્રાંતમાં સીંધુ નદી ઉપર.
મહીસુર—મદ્રાસ ઇલાકામાં મલબારની પુર્વે.
ઓરંગાબાદ—ગોદાવરી નદી ઉપર પઠણની ઉત્તરે.
ઝાંસી—બુંદેલખંડમાં ગોવાલીઅરની દક્ષિણે.
શાજાનપોર—આગ્રા ઇલાકામાં બરેલીની અગ્નીએ
અલ્હાબાદ—ગંગા તથા જમના નદીના સંગમ પર.
ફરૂકાબાદ—કનોજની ઇશાને ગંગાને કાંઠે.
ઢાકા—ભાગીરથ તથા બ્રહ્મપુત્રા નદી વચ્ચે.
પુના—માહારાષ્ટ્રમાં મુળામુઠા નદી ઉપર.
જોધપુર—મારવાડમાં શીરોહીની ઉત્તરે
તંજાવર—ત્રીચીનાપલ્લીની પુર્વે કાવેરીની શાખા પર.
મુલતાન—પંજાબ ઇલાકામાં ચીનાબ ઉપર.
મીરજાપુર—અલ્હાબાદની અગ્નીએ ગંગાને કાંઠે.
તંજુર—મદ્રાસ ઇલાકામાં મથુરાની દક્ષિણે.
સુરત—ગુજરાતમાં તાપી નદી ઉપર.

અમતસર—પંજાબમાં બીઆસ ને રાવી નદીની વચ્ચે.
આગ્રા—આગ્રા ઇલાકામાં જમનાં નદી ઉપર.
ભરતપુર—આગ્રાની પશ્ચિમે.
ફૈજાબાદ—લખનોરની પુર્વે.
લાહોર—પંજાબ ઇલાકામાં રાવી નદી ઉપર.
બરેલી—આગ્રાની ઇશાને રામગંગાની શાખા પર.
કાનપુર- લખનોરની નૈરૂત્યે ગંગાને કાંઠે.
નાગપુર—ઇલીચપુરની પુર્વે વરાડ પ્રાંતમાં.
અમદાવાદ—ગુજરાતમાં સાબરમતી ઉપર.
વડોદરૂ—ગુજરાતમાં વીશ્વામીત્રી નદી ઉપર.
દીલ્હી—પંજાબ ઇલાકામાં જમનાં ઉપર.
મુર્શીદાબાદ—બંગાળા ઇલાકામાં ભાગીરથીને કાંઠે.
કાશી—અલ્હાબાદની પુર્વે ગંગાને કાંઠે.
હૈદરાબાદ—મદ્રાસ ઇલાકામાં મુસી નદી ઉપર.
પટણા—બંગાળા ઇલાકામાં ભાગીરથીને કાંઠે.
લખનોર—આગ્રા ઇલાકામાં ગોમતી નદી ઉપર.
કલકત્તા—બંગાળા ઇલાકામાં હુંગલી નદી ઉપર.
મદ્રાસ—બંગાળાના ઉપસાગરમાં દરીઆ કાંઠે.
મુંબઇ—આરબી સમુદ્રમાં કોકણપટીના કીનારા ઉપરના બેટમાં.

પ્ર० હીંદુસ્તાનમાંમહારાણી વીકટોરીઆનું રાજ કઇસાલમાં થયું?
ઉ० ઇ० સ० ૧૮૫૭ માં બળવો થયો ત્યાર પછી મહારાણી વીકટોરીઆએ ઇ० સ० ૧૮૫૮ ની સાલમાં હીંદુસ્તાનનું રાજ લીધું.

જાહેર ખબર.

સરવે શેઠીઆને ખબર આપવામાં આવેછે કે ભરતખંડના ઇતિહાસનો પ્રશ્નોત્તર કીમત ૦-૩-૦ ગણીત પ્રશ્નોત્તર (ગણીતની રીત નાં કારણ) કીમત ૦-૩-૦ તથા ભૂગોળનો ટુંક હેવાલ કીમત ૦-૦-૪ તથા ભરતખંડના ઇતિહાસની લડાઇઓ કીમત ૦-૦-૧ તથા ભડળી વાક્ય કીમત ૦-૪-૦ તથા ૧૯૪૨ વર્ષ થકે એવા દસ્તાવેજ અરજી ઓ તથા દસ્તાવેજનામાની પ્રશ્નોત્તરોનું દર્પણ કીમત ૦-૮ તથ રોજ નામાની ચોપડી કીમત ૦-૩-૦ તથા ગોરધનકૃત રામાયણ કીમત ૧-૦-૦ તથા વજ્રરત્નજીવારક ૦-૧-૦ તથા ભરતખંડના ઇતિહાસનો ટુંક હેવાલ ૦-૨-૦ ઉપરની ચોપડીઓ નિચે સહી કરનાર પાસેથી રોકડી કીમતે મળશે. દશથી વધારે રાખનારને દશ ટકા કમીશન આપવામાં આવશે. ને એ શિવાય બીજી ચોપડીઓ જો કોઇને જોઇતી હોય તેઓને અડધા આનાની ટીકીટ વધારે મોકલવાથી બાંધી મોકલવામાં આવશે.

નડીઆદ—રૂપનાથજીપોળમાં ચોકસી નારણલાલ હીરાચંદ પાસેથી સ્વામીનારાયણના મંદીર આગળ ચોકસી રણછોડ રામદાસની દુકાનેથી અલસસાગર પ્રેસમાંથી તથા શા૦ નારણલાલ મગનલાલ પાસેથી,

અમદાવાદ—કાળુપરમાં ધનાસુતારની પોળમાં અંબાજીમાતા આગળ રતનખડકીમાં શા. ડાહ્યાભાઈ પરશોતમ પાસેથી કાળુપરમાં ધનાસુતારની પોળમાં સુંદીની પોળમાં શા. વલવદાસ કેવળદાસને ઘેર. શા. શંકરલાલ વલવદાસ પાસેથી

નાહાપા—શેઠ મુળજી જગજીવનદાસ પાસેથી.

ચોકસી. નારણલાલ હીરાચંદ

નડીઆદ.